

Hekimlerin Sigara Alışkanlıkları ve Sigara İle İlgili Tutumları

Smoking Habits and Attitudes of Physicians

Dr. Bulut DEMİREL

Acil Tıp Uzmanı, Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Acil Servis

Yazışma Adresleri /Address for Correspondence:

Acil Tıp Uzmanı, Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Acil Servis, Bilkent Caddesi No:1 Çankaya - Ankara

Tel/phone: +90 531 301 31 69

E-mail: bulutdemirel@gmail.com

Anahtar Kelimeler:

sigara, hekim, sigara bırakma önerisi, sigara paketi uyarı yazısı

Keywords:

cigarette, doctor, suggestion of quitting cigarette, warnings on the cigarette packages

Öz

Giriş: Sigara kullanımı ile ilgili tutumlar ülkeden ülkeye değişmekle birlikte önemli bir toplum sağlığı problemidir. Sigara ile mücadelede etki rol alması gerekli olan hekimlerin kendilerinin de sigara kullanımının sık olduğu genel kanı olarak söylenmektedir, fakat bu konu ile ilgili sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada ülkemizdeki hekimlerin sigara ile tutumlarını araştırıldı. Materyal ve metod: Anket yardımcı bir web sitesinde hazırlandı. İnternet üzerinden 192 hekime ulaşıldı. Toplam 156 anket çalışmaya alınmıştır. Bulgular: Ankete katılım sağlayan hekimlerin yaşı 32 (25-60 aralığında) idi. Hekimlerin büyük kısmı (%52.9) asistan hekim olarak görev almaktaydı. Çalışmaya katılan hekimlerin 69' u (%45.1) düzenli veya nadiren sigara kullanmaktaydı. Sigara kullanan hekimlerin %69.1'i günde 10 ile 25 adet arasında sigara kullanmakta idi. Sigara içme durumu ile paket üzerindeki uyarı yazılarının etkinliği karşılaştırıldığında düzenli içicilerin %54.7' si uyarıların etkisiz olduğunu düşünürken, hiç içmemiş olanların %20.0' si etkisiz olduğunu düşünmekteydi. Hekimlerimizden sigara içenlerin %58.5'i hastalara sigara bırakma yönündeki önerilerinin etkisiz olduğunu düşünürken, sigara hiç içmemiş hekimlerimizde bu oran %20 ve daha önce kullanmakta iken kullanmayı bırakmış hekimlerimizde %44.8' di. Sadece sigara kullanan hekimlerimiz değerlendirilmeye alındığında sigara kullanımı 1 paketten fazla olan hekimlerimizin %77.3' ü paket üzerindeki uyarı yazılarının etkisiz olduğunu düşünürken, aynı zamanda bu gurup hekimlerin %72.7' si hastaya sigarayı bırakma yönündeki önerilerinin de etkisiz olduğunu düşünmekteydi. Hekim ünvanı ile paket üzerindeki uyarı yazıları ve hekimlerin sigara bırakma yönündeki önerileri arasında herhangi bir ilişki olmadığı görüldü. Hekimlerin branşları ile sigara içme durumu arasında anlamlı ilişki yoktu. Sadece sigara kullanan hekimler değerlendirildiğinde, hekimin branşının günlük sigara kullanım miktarı ile ilişkili olmadığı tespit edildi. Tartışma: Çalışmamızda hekimlerin sigara kullanımının genel popülasyona göre daha yüksek oranda olduğu ortaya çıkmıştır. Hekimlerin %19.6'sı hastalarına sigarayı bırakma yönündeki önerilerinin yararlı ve %30.1' si sigara paketleri üzerindeki uyarı yazılarının yararlı olduğunu düşünmektedir.

Abstract

Introduction: Smoking is an important community health care problem. The doctors are expected to take part in fight smoking actively but smoking is common among doctors. In this study, the attitudes and of doctors towards smoking in our country were researched. Material and Method: The survey was prepared on a supporting web site. 192 doctors were reached through the internet but 156 of them are attended the surveys.

Geliş Tarihi - Received

14/06/2017

Kabul Tarihi - Accepted

13/07/2017

The age, specialty, degree and smoking habit of the physicians and also the opinions of them about the utility of the warnings are recorded. Findings: The age of the doctors who participated in the survey was 32 (range: 25-60). Most of the physicians (52.9 %) were assistant doctors. 69 (45.1 %) of the doctors was smoking regularly or rarely. Among the smoking doctors, the 69.1% was smoking 10 to 25 cigarettes per day. The efficiency of warnings on the cigarette packages and smoking habits are compared; the 54.7% of regular smokers thought that the warnings were useless whereas the 20.0% of the non-smokers shared the same idea. The 58.5% of smoking doctors thought that their suggestions of quitting smoking to the patients were ineffective. While this rate was 20.0% for the doctors who never smoked, it was 44.8% for the ones who gave up smoking. When only smoking doctors were taken into evaluation, 77.3% of the doctors who smoked more than a packet of cigarettes thought that the warnings on the packages were useless. The 72.7% of the doctors in this group also thought that their suggestions of quitting smoking to the patients were ineffective. Discussion: Smoking is more frequent in doctors than population. Only the 19.6% of the doctors believe that their suggestion of smoking cessation to the patients is useful; 30.1% of the doctors believe that the warnings on the cigarette packages are effective.

Giriş

Sigara kullanımı ile ilgili tutumlar ülkeden ülkeye değişmekle birlikte önemli bir toplum sağlığı problemidir. (1). Gelişmekte olan ülkelerde sigaraya başlama yaşı 12-16 arasındadır ve ülkemiz tütün tüketiminin en yüksek olduğu coğrafyada yer almaktadır (2, 3). Amerika Birleşik Devletleri'nde ergenlik çağındaki bireylerin sigara içme durumu on temel sağlık göstergesinden birisi olarak kabul edilmektedir (4). Ülkemizde, yapılan projelere ve çalışmalara rağmen toplumda sigara kullananların oranı halen çok yüksektir (1). Hekimler ise sigara ile mücadelede en ön saflarda yer almalarına rağmen yapılan çalışmalarda toplum ile benzer oranda sigara içtikleri gösterilmiştir (5-8). Bu durum bazı çalışmalarda ise toplumdaki daha az oranda olduğu gösterilmiştir (9). Bu çalışmamızda, hekimlerin sigara kullanımı ile tutumlarını araştırdık.

Materyal ve Metot

Çalışmamıza etik kurul onayı alındıktan sonra internet üzerinden toplam dokuz soruluk bir anket ile hekimlerin demografik özellikleri, branşı, sigara kullanma durumları, sigara paketlerinin üzerindeki uyarı yazıları ile ilgili görüşleri ve sigara bırakılması yönündeki tavsiyelerinin geçerliliği ile ilgili sorular yönelttik.

Anket "Survey Monkey" isimli web sitesinde hazırlandı. Ankara Tabip Odası'nda aktif olarak çalışmakta olan tüm hekimlere mail ve telefon mesajı yolu ile ankete katılım duyurusu yapıldı. Anketin olduğu web sitesini toplam 192 hekim arkadaşımız incelemiş ve 176'sı anketi doldürmüştür.

Bu kişilerden 20'si anketi tam doldürmediklerinden bu anketler veri eksikliği nedeniyle çalışma dışı bırakıldı. Toplam 156 anket çalışmaya alınmıştır.

Veriler SPSS 17.0 programı ile değerlendirildi ve hesaplamalar yapıldı. Sürekli değişkenler ortalama±standart sapma ve ortanca (min-max) olarak ifade edildi. Kategorik değişkenler sayı ve yüzdeler ile ifade edildi. Normal dağılım histogram ve Kolmogrov-Smirnov testi ile değerlendirildi. Kategorik değişkenler çapraz tablolar ile gösterildi ve karşılaştırılması Ki Kare testi ile gerçekleştirilmiştir. p<0.05 anlamlı olarak kabul edildi.

Bulgular

Ankete katılım sağlayan hekimlerin yaşları normal dağılım göstermemekteydi, ortanca yaş 32 (25-60 aralığında). Ankete katılan kişilerin çalıştığı kurum ve branş bilgileri Tablo 1'de gösterilmiştir. Bu tabloya göre ankete katılan hekimlerden 65 hekim (%42.5) dahili branşlarda ve 77 hekim (%50.3) devlet hastanelerinde görev yapmaktadır. Ankete katılan hekimlerin büyük kısmı (%52.9) asistan hekim olarak görev almaktaydı. Çalışmaya katılan hekimlerin 69'u (%45.1) düzenli veya nadiren sigara kullanmaktaydı.

Hekimlerin sigara kullanımı ile ilgili sıklık ve veriler Tablo 2'de gösterilmiştir. Bu tabloya göre sigara kullanan hekimlerin 38'i (%69.1) günde 10 ile 25 adet arasında sigara kullanmaktadır. Paket üzerindeki yazılar 53 hekim (%34.6) tarafından etkisiz olarak nitelendirilmiştir ve hekimlerin sigarayı bırakma tavsiyelerinin etkisiz olduğu 65 hekim (%42.5) tarafından belirtilmiştir.

Sigara içme durumu ile paket üzerindeki uyarı yazılarının etkinliği karşılaştırıldığında düzenli içicilerin %54.7'si uyarıların etkisiz olduğunu düşünürken, hiç içmemiş olanların %20.0'si etkisiz olduğunu düşünmekteydi. Sigara içme durumunun paket üzerindeki uyarı yazılarının etkinliği hakkındaki düşünceleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur (p=0.001).

Tablo 1. Ankete verilen cevapların sıklığı

	Sayı	Yüzde
Hekimin branşı		
Acil Tıp	59	38.6
Dahili branş	65	42.5
Cerrahi branş	29	19.0
Çalıştığı kurum		
Birinci basamak sağlık kurumu	17	11.1
Devlet Hastanesi	77	50.3
Özel Hastane	11	7.2
Üniversite Hastanesi	48	31.4
Hekim Ünvanı		
Pratisyen hekim	17	11.1
Asistan hekim	81	52.9
Uzman hekim	40	26.1
Akademisyen	15	9.8

Tablo 2. Sigara içme ile ilgili sıklık ve veriler

	Sayı	Yüzde
Sigara içme durumu		
Düzenli içici	53	34.6
Nadiren içiyor	16	10.5
Bırakmış	29	19.0
Sigara içme sıklığı		
Günde 5'ten az	3	5.5
Günde 5-10 adet	5	9.1
Günde 10-15 adet	10	18.2
Günde 15-20 adet	15	27.3
Günde 20-25 adet	13	23.6
Günde 25-30 arası	5	9.1
Günde 30 adetten fazla	4	7.3
Paket üzerindeki yazı etkili mi?		
Etkili	46	30.1
Kısmen etkili	54	35.3
Etkisiz	53	34.6
Sizin hastalarınıza önerilerinizin faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?		
Etkili	30	19.6
Kısmen etkili	58	37.9
Etkisiz	65	42.5

Benzer durum hekim önerilerinin faydası konusunda da görüldü. Hekimlerimizden sigara içenlerin %58.5'i hastalara sigara bırakma yönündeki önerilerinin etkisiz olduğunu düşünürken, sigara hiç içmemiş hekimlerimizde bu oran %20 ve daha önce kullanmakta iken kullanmayı bırakmış hekimlerimizde %44.8' di. Sigara kullanma durumunun, hekimin hastasında sigara kullanmayı bırakma yönündeki önerilerinin etkinliği hakkındaki düşünceleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur (p<0.001).

Sadece sigara kullanan hekimlerimiz değerlendirmeye alındığında sigara kullanımı 1 paketten fazla olan hekimlerimizin %77.3' ü paket üzerindeki uyarı yazılarının etkisiz olduğunu düşünürken, aynı zamanda bu gurup hekimlerin %72.7' si hastaya sigarayı bırakma yönündeki önerilerinin de etkisiz olduğunu düşünmekteydi ve istatistiksel olarak da anlamlı ilişki mevcuttu (p değerleri sırasıyla 0.002 ve 0.046).

Hekim ünvanı ile paket üzerindeki uyarı yazıları ve hekimlerin sigara bırakma yönündeki önerileri arasında herhangi bir ilişki olmadığı görüldü (p değerleri sırasıyla 0.334 ve 0.237).

Hekimlerin branşları ile sigara içme durumu arasında anlamlı ilişki yoktu (p=0.645). Sadece sigara kullanan hekimler değerlendirildiğinde, hekimin branşının günlük sigara kullanım miktarı ile ilişkili olmadığı tespit edildi (p=0.713).

Tartışma

Yaptığımız çalışmada hekimlerin %45.1' inin düzenli veya nadiren sigara içtiğini ortaya koymuştur. 2012 yıllarında Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine göre bu oran yıllar içinde düşme eğilimi gösterdiği belirtilmiş ve son çalışmalarda %27 olarak gösterilmiştir. Çalışmamızda hekimlerin top-

luma göre daha fazla oranda sigara kullandığını göstermiştir (10). Ayrıca bir çalışmada tıp fakültesi 1440 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada sigara içme oranı %22.8 olarak bulunmuştur bu oran ise yaptığımız çalışmadaki oranın yaklaşık yarısına karşılık gelmektedir (11). Sotiropoulos ve arkadaşları hekimlerin sigara içme oranını %33.9 ve Shkedy ve arkadaşları %16.7 olarak bildirmişlerdir. Bizim çalışmamızda ise bu oranlardan çok daha yüksek seviyede hekimlerin sigara içtiği gözlenmiştir (8, 9). Mesleki stres sağlık çalışanlarının sigara içme oranındaki yüksekliğin en büyük nedeni olarak görülmektedir (12, 13). Ülkeler arasında hekimlerin sigara içme oranlarının çok farklı olmasının çevresel etkenlere bağlı olması gösterilebilir (14).

Hekimlerin bu konu üzerindeki inanışları çok önemlidir. Vogt ve arkadaşlarının incelediği pratisyen hekimler ve aile hekimleri ile yapılmış olan 19 çalışmanın sonucunda kötümser bir tablo ile karşılaşılmaktadır (15). Bu çalışmaya göre hekimlerin çoğunluğu sigara bırakma önerisini hasta ile tartışmanın zaman alıcı (%42) ve etkisiz olduğunu düşünmektedir (%38). Çalışmamızda da benzer olarak hekimlerin çoğunluğu (%80.4) sigara bırakma yönündeki önerilerinin etkisiz olduğunu düşünmektedir.

Samuel ve arkadaşlarının yaptığı çalışmaya göre sigara içmeyen hekimlerin %92'si ve sigara içen hekimlerin %83'si sigara içen hastalarına bırakma yönünde tavsiyede bulunmaktadır (14). Çalışmamızda da sigara içen hekimlerin %58.5 oranında sigara bırakma yönündeki önerilerinin etkisiz olduğunu düşündükleri gözlenmiştir. Buna rağmen hiç sigara içmemiş hekimler önerilerinin %80.0 oranında işe yaradığını düşünmektedir.

Amerika birleşik Devletlerinde sağlık kuruluşlarının kalite yönetiminde hekimlerin sigarayı bırakma tavsiyesi yer almaktadır fakat çalışmamızda hekimlerin kendi tavsiyelerini etkili olarak görme oranı sadece %19.6'dır, bu oran paketlerin üzerindeki uyarı yazılarının etkili olduğunu düşünen hekim oranının (%30.1) çok altındadır (16).

Sonuç olarak hekimler genel popülasyona göre daha fazla sigara içmektedir. Sigara içen hekimler kendi uyarılarını ve sigara paketleri üzerindeki uyarı yazılarını etkisiz olarak görmektedir. Ve eğer bir birey sigara içiyorsa sigaranın bırakılabileceğini düşünmemektedir.

Çıkar Çatışması

Yazarın çıkar çatışması bulunmamaktadır. Çalışma uluslararası 30 Ekim-2 Kasım tarihleri arasında düzenlenen "2nd Regional The International Association of Forensic Toxicologists Meeting" te sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Kaynaklar

1. Karlıkaya C, Öztuna F, Solak ZA, Özkan M, Örsel O. Tütün kontrolü. *Toraks dergisi*. 2006;7(1):51-64.
2. Kaufman N, Yach D. Tobacco control: Challenges and prospects. *Bulletin of the World Health Organization*. 2000;78(7):867-.
3. Jha P, Chaloupka FJ. Curbing the epidemic: governments and

- the economics of tobacco control: World Bank Publications; 1999.*
4. Health UDo, Services H. *Healthy people 2010 (conference ed, in 2 vols)*. Washington, DC: US Department of Health and Human Services; 2000. 2001.
  5. Bilir N, Doğan B, Yıldız AN. *Sigara içme konusundaki davranışlar ve tutumlar. Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı, Ankara. 1997.*
  6. Güneş G, Pehlivan E, Eğri M, Genç M. *Turgut Özal Tıp Merkezi Hekim, hemşire ve tıp öğrencilerinde sigara İçme sıklığı. 1997.*
  7. Sezer R, Öztürk Ş, Bilgin N, Açık Y, Çandır Z, Özdemir N. *Elazığ'da görev yapan hekimlerin ve dış hekimlerinin sigara konusundaki davranışları, tutumları. Turkish Journal of Medical Sciences. 1990;14:381-90.*
  8. Sotiropoulos A, Gikas A, Spanou E, Dimitrelos D, Karakostas F, Skliros E, ve ark. *Smoking habits and associated factors among Greek physicians. Public health. 2007;121(5):333-40.*
  9. Shkedy Y, Feinmesser R, Mizrachi A. *Smoking habits among Israeli hospital doctors: a survey and historical review. The Israel Medical Association journal: IMAJ. 2013;15(7):339-41.*
  10. *Araştırması KYT. Türkiye Halk Sağlığı Kurumu. TC Sağlık Bakanlığı Yayın. 2012(948).*
  11. Emiroğlu PŞ, Taneri PE, Yapa AB, Göksal E, Çakır R, İrgil E, editors. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Sigara İçme Prevalansı, Nikotin Bağımlılığı ve Etkileyen Etmenler. Halk Sağlığı Kongresi; 2014.*
  12. Ficarra MG, Gualano MR, Capizzi S, Siliquini R, Liguori G, Manzoli L, ve ark. *Tobacco use prevalence, knowledge and attitudes among Italian hospital healthcare professionals. European Journal of Public Health. 2010;21(1):29-34.*
  13. McKenna H, Slater P, McCance T, Bunting B, Spiers A, McElwee G. *The role of stress, peer influence and education levels on the smoking behaviour of nurses. International journal of nursing studies. 2003;40(4):359-66.*
  14. Samuels N. *Smoking among hospital doctors in Israel and their attitudes regarding anti-smoking legislation. Public health. 1997;111(5):285-8.*
  15. Vogt F, Hall S, Marteau TM. *General practitioners' and family physicians' negative beliefs and attitudes towards discussing smoking cessation with patients: a systematic review. Addiction. 2005;100(10):1423-31.*
  16. Jencks SF, Cuerton T, Burwen DR, Fleming B, Houck PM, Kussmaul AE, ve ark. *Quality of medical care delivered to Medicare beneficiaries: a profile at state and national levels. Jama. 2000;284(13):1670-6.*